

Sygn. akt II UK 155/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Gudowska

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z wniosku H. Sp. z o.o. z siedzibą w B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.
o ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 kwietnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 5 listopada 2015 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. uchyla zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok
Sądu Okręgowego w B. z dnia 5 lutego 2015 r., sygn. akt VI U (...) i umarza postępowanie;**
- 2. nie obciąża pozwanego organu rentowego kosztami postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 listopada 2015 r., III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...)

oddalił apelację wnioskodawcy H. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w B. (dalej również płatnik składek), od wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 5 lutego 2015 r. w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B. o ubezpieczenie społeczne, przy udziale zainteresowanych D. C., A. S., T. S., Ł. P., J. Ś. i P. W.

W stanie faktycznym sprawy dziewięcioma decyzjami z dnia 20 grudnia 2012 r. organ rentowy stwierdził, że zainteresowani: P. H., P. S., D. C., D. N., A. S., T. S., Ł. P., J. Ś. i P. W., jako osoby wykonujące prace na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek, podlegali w okresach wskazanych w decyzjach obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym, i wypadkowemu.

W stosunku do zainteresowanego D. N., Sąd pierwszej instancji ustalił, że zawarł on z płatnikiem składek (noszącym w latach 2010 i 2011 nazwę „H. L.”) umowy, nazwane umowami o dzieło (z dnia 1 listopada, 1 grudnia 2010 r. i 1 stycznia 2011 r.), na mocy których, zobowiązał się w wyznaczonych terminach „do gratowania detali za wynagrodzeniem” oraz (z dnia 1 kwietnia, 1 lipca i 1 października 2011 r.) „do pakowania detali” w określonej w umowach ilości i terminie za wynagrodzeniem.

D. N. zmarł w toku procesu w dniu 16 czerwca 2013 r.

Wyrokiem z dnia 5 lutego 2015 r. Sąd Okręgowy w B., rozpatrując odwołanie płatnika składek od powyższych decyzji, zmienił decyzję organu rentowego, stwierdzając, że zainteresowany P. H. nie podlegał jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu (pkt I), zmienił decyzję organu rentowego, stwierdzając, że zainteresowany P. S. nie podlega jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek, obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu (pkt II), oddalił pozostałe odwołania (pkt III) i zasądził od organu rentowego na rzecz płatnika składek kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego. W ocenie Sądu pierwszej instancji, przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że w okresach wskazanych w zaskarżonych decyzjach, zainteresowanych łączyły z płatnikiem składek umowy o świadczenie usług, do których zgodnie z kodeksem

cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, a tym samym zgodnie z art. 83 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 12 ust. 1, i art. 13 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963) podlegali oni z tytułu wykonywania tych umów, obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnym, rentowymi i wypadkowym.

Apelację od powyższego wyroku w części w jakiej Sąd oddalił odwołania płatnika składek od decyzji organu rentowego (co do punktu III wyroku), złożył płatnik składek. Pełnomocnik płatnika zarzucił wyrokowi Sądu pierwszej instancji (co do uznanego za zainteresowanego D. N.), naruszenie przepisów postępowania - art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 477¹¹ § 1 k.p.c. powodujące nieważność postępowania na podstawie art. 379 pkt 2 k.p.c., poprzez nie zawieszenie postępowania odnośnie do zmarłego w toku procesu (w dniu 16 czerwca 2013 r.) zainteresowanego D. N. Zdaniem pełnomocnika płatnika składek Sąd miał obowiązek (na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c.) zawieszenia postępowania. W jego ocenie, z art. 477¹¹ § 1 k.p.c., wynika że zainteresowany ma w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych status strony. Czytając sentencję skarżonego wyroku początkowo można mieć wątpliwość czy dotyczy ona również tego zainteresowanego, Sąd nie wymienił go bowiem wśród zainteresowanych, jednakże wydając wyrok, rozpoznał odwołania od decyzji organu rentowego z dnia 20 grudnia 2012 r., w tym dotyczącej także D. N.

Wyrokiem z dnia 5 listopada 2015 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację płatnika składek, zaś odnosząc się do zarzucanego w apelacji odnośnie do D. N., naruszenia przepisów postępowania (art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 477¹¹ k.p.c.), powodujących nieważność postępowania na podstawie art. 379 pkt 2 k.p.c., uznał, że zarzut ten nie jest trafny. Sąd zwrócił uwagę na zmianę art. 477¹¹ k.p.c. dokonaną ustawą z dnia 15 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 218), mając na względzie art. 13 w związku z art. 10 pkt 2 w związku z art. 1 pkt 1 ust. 11 tej ustawy. Przepis art. 477¹¹ § 2 k.p.c. w brzmieniu z dnia złożenia środka zaskarżenia stanowił, że w postępowaniu w sprawach ubezpieczeń społecznych zainteresowanym jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Jeżeli zainteresowany nie bierze udziału w sprawie, sąd zawiadomi go o

toczącym się postępowaniu. Zainteresowany może przystąpić do sprawy w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia zawiadomienia. Tym samym, w ocenie Sądu drugiej instancji, gdy „kwestię tę unormował ustawodawca”, art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. nie ma zastosowania do zainteresowanego D. N., uwzględniając obecne brzmienie art. 477¹¹ k.p.c., mając na względzie zasadę bezpośredniego stosowania przepisów ustawy procesowej.

W skardze kasacyjnej od tego wyroku, zaskarżając go w części w jakiej dotyczy wymienionego wyżej zainteresowanego, pełnomocnik wnioskodawcy zarzucił naruszenie przepisów postępowania – art. 379 pkt 2 k.p.c. oraz art. 386 § 3 k.p.c. w związku z art. 355 § 1 k.p.c., art. 922 § 2 k.c. oraz art. 10 ust. 2 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 15 stycznia 2015 r., mające wpływ na wynik sprawy i wywołujące nieważność postępowania. W ocenie pełnomocnika, Sąd drugiej instancji winien był na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. w związku z art. 355 § 1 k.p.c. w związku z art. 922 § 2 k.c. uchylić wyrok Sądu Okręgowego w tym zakresie i umorzyć postępowanie, bowiem wyrok Sądu pierwszej instancji był dotknięty nieważnością (art. 379 pkt 2 k.p.c.) ze względu na nieusuwalną następczą utratę zdolności sądowej zainteresowanego, który zmarł w toku procesu, a zawieszenie postępowania w części go dotyczącej było zbędne, gdyż dotyczyło jego osobistego prawa – podlegania ubezpieczeniom społecznym.

Pełnomocnik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego, w zakresie dotyczącym zainteresowanego D. N. oraz umorzenie postępowania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione, z innych jednak przyczyn niż wskazane w jego uzasadnieniu.

Problem prawny, który występuje w rozpoznawanej sprawie, był już przedmiotem oceny Sądu Najwyższego.

W postanowieniu z dnia 28 czerwca 2016 r., II UZ 18/16 (niepublikowane) został wyrażony trafny pogląd, w pełni podzielany przez obecny skład, według którego w postępowaniu sądowym toczącym się na skutek odwołania płatnika

składek od wydanej z urzędu przez oddział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych decyzji o objęciu ubezpieczeniami społecznymi z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy o świadczenie usług (art. 750 k.c.) zleceniobiorca ma status procesowy innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, a płatnik jest zainteresowanym (art. 477¹¹ § 1 i 2 k.p.c.).

Za uzasadnieniem tego postanowienia trzeba przypomnieć, że zgodnie z art. 477¹¹ § 1 k.p.c., w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych stronami są m.in. ubezpieczony, inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy, i zainteresowany. „Legalną definicję ubezpieczonego zawiera art. 476 § 5 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, ubezpieczonym jest osoba ubiegająca się o: świadczenie z ubezpieczeń społecznych lub z ubezpieczenia rodzinnego albo o emeryturę lub rentę (pkt 1), ustalenie istnienia bądź nieistnienia obowiązku ubezpieczenia, jego zakresu lub wymiaru składki z tego tytułu (pkt 2), świadczenia w sprawach należących do właściwości Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (pkt 3), odszkodowanie przysługujące w razie wypadku i choroby pozostającej w związku ze służbą wojskową albo służbą w Policji lub w Służbie Więziennej (pkt 4). Stroną w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, stosownie do art. 477¹¹ § 1 k.p.c., jest także zainteresowany, a więc ten, którego prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy (art. 477¹¹ § 2 k.p.c.). Zainteresowany nie jest adresatem decyzji, wydanej przez organ rentowy, ponieważ nie kształtuje ona bezpośrednio jego sytuacji prawnej. Zainteresowany ani nie ubiega się przed organem rentowym o świadczenie z ubezpieczenia społecznego, ani nie domaga się ustalenia istnienia bądź nieistnienia obowiązku ubezpieczenia, jego zakresu lub wymiaru składki z tego tytułu. Nie jest też stroną materialnoprawnego stosunku ubezpieczenia społecznego w sytuacji, gdy organ rentowy rozstrzyga z urzędu o obowiązkach wynikających z tego stosunku prawnego. Ma on interes prawny w uzyskaniu określonego orzeczenia sądowego, jeżeli decyzja organu rentowego kształtująca sytuację prawną strony danego materialnoprawnego stosunku ubezpieczenia społecznego wpływa na jego prawa i obowiązki, choć nie wynikają one bezpośrednio z tej decyzji.

Pojęcie 'innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja' nie zostało natomiast zdefiniowane w przepisach Kodeksu postępowania

cywilnego. Z określenia tego podmiotu, użytego w art. 477¹¹ § 1 k.p.c. wynika, że chodzi o osobę, na której sferę prawną zaskarżona decyzja oddziałuje bezpośrednio, przy czym jest to podmiot inny od ubezpieczonego oraz od zainteresowanego. Podobnie jak ubezpieczony, osoba ta jest adresatem decyzji wydanej przez organ rentowy. W odróżnieniu od zainteresowanego będzie nią osoba, w stosunku do której decyzja organu rentowego wywołuje bezpośrednie skutki prawne. Osoba ta nie jest jednak inicjatorem postępowania przed tym organem, który wydaje względem niej decyzję, działając bez jej wniosku (z urzędu, w wyniku kontroli uprawnień). Chodzi tu, między innymi, o decyzje wydawane w sprawach o ustalenie istnienia ubezpieczenia i obowiązku uiszczenia składek z tego tytułu (por. M. Klimas. Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, LEX 2013)".

Biorąc pod uwagę okoliczności rozpoznawanej sprawy pozycję procesową D. N. należy rozważyć z punktu widzenia pozostałych, poza organem rentowym, stron postępowania w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych. Niewątpliwie D. N. nie był ubezpieczonym, bo nie składał wniosku o żadne ze świadczeń wymienionych w art. 476 § 5 k.p.c., ani nie ubiegał się o ustalenie obowiązku ubezpieczenia, bowiem decyzję o objęciu go tym ubezpieczeniem organ rentowy wydał z urzędu.

W okolicznościach rozpoznawanej sprawy, nie jest wątpliwe, że decyzją z dnia 20 grudnia 2012 r., organ rentowy stwierdził, że m.in. D. N. jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresach szczegółowo wymienionych w decyzji. Rozpoznając odwołanie płatnika składek, Sąd pierwszej instancji uznał, że D. N. był w niniejszej sprawie zainteresowanym, w rozumieniu art. 477¹¹ § 2 k.p.c., niemniej mimo, że zmarł on w toku postępowania – w dniu 16 czerwca 2013 r., nie uwzględnił tej okoliczności w wyroku z dnia 5 lutego 2015 r. Wnoszący apelację płatnik, w związku ze śmiercią uznanego za zainteresowanego D. N., wnosił o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego i zniesienie postępowania ze względu na jego nieważność, zarzucając że wobec jego śmierci postępowanie podlegało zawieszeniu. Tymczasem niewątpliwie przedmiotem sporu było podleganie przez

D. N. ubezpieczeniom społecznym - w tym zakresie została zaskarżona decyzja organu rentowego, wyznaczająca zgodnie z utrwalonym poglądem judykatury zakres i przedmiot rozpoznania sądowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 5, poz. 601, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2009 r., II UZ 37/09, OSNP 2011 nr 13-14, poz. 195, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2010 r., II UK 314/09, LEX nr 604214). Skoro, przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było podleganie przez D. N. ubezpieczeniom społecznym, to nie może budzić wątpliwości, że ta decyzja wywoływała wobec niego bezpośrednie skutki prawne, a że organ rentowy nie rozstrzygał na wniosek, lecz z urzędu, miał on w tym postępowaniu status innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, a nie zainteresowanego, stąd nie miał do niego zastosowania w ogóle art. 477¹¹ § 2 k.p.c., w tym jego zdanie czwarte w nowym brzmieniu, zgodnie z którym do zainteresowanego nie stosuje się art. 174 § 1 k.p.c., co czyni niezasadnym zarzut kasacyjny oraz odmienne stanowisko Sądu Apelacyjnego.

W niniejszej sprawie wobec wydania wyroku przez Sąd Apelacyjny, który co prawda nie wymienił D. N. (nieżyjącego), jako zainteresowanego w komparycji swego wyroku, jednakowoż rozstrzygnął prawomocnie *de facto* o jego prawach i obowiązkach, należało orzec jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku ze stosowanym odpowiednio (art. 398²¹ k.p.c. oraz art. 391 § 1 k.p.c.) art. 355 § 1 k.p.c., wobec stwierdzenia niedopuszczalności wydania wyroku.

O kosztach postępowania orzeczono po myśli art. 102 k.p.c.

r.g.